

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Orator Christianvs Caroli Regii E Societate Iesv

Reggio, Carlo

Romæ, 1612

Tempore Quadragesimæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68672](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68672)

centrit, & si quidem male, inquirat causas, & adhibeat in-
postremum remedia, si verò bene, notet modum quem deinceps
sit obseruaturus. Hac ratione ipse in dies seipso melior euadet.

*Quomodo se gerat Christianus Orator in Quadragesimalibus
Concionibus.* Cap. XLVI.

Vamuis ea quæ hactenus de Christiani Oratoris officio
dicta à nobis sunt, satis esse videantur, vt quisq; intelli-
gat quomodo se gerere debeat in concionibus Quadragesima-
lis ieiunij, placet tamen aliqua de his subijcere aliquantoidi-
stinctius. Cum enim magni laboris opus sit per quadraginta
dies in palestram, & in arenam singulis diebus descendere, &
spirituale certamen contra acerrimos hostes exercere, quàm
esset, vt tanto labori par etiam fructus responderet. Quemad-
modum autem Dux aliquis longa obsidione ciuitatem circum-
dans, aut arcem, & bellica tormenta continuo admouens, non
cessat quoad tandem expugnet, aut hostes sese dedant; ita
planè hæc spiritualis, & quotidiana obsidio, deberet tandem
flagitiosos profligare, & scelus à arcem euertere, vt Hiericon-
tina olim mœnia, vbiis Sacerdotum personaribus corruerunt,
frustra alioqui laboratum, frustra sudatum, si scelus quod ex-
pugnandum fuerat, finita obsidione, vt ante grassetur, &
regnet. Et sanè non tam mirandum quam dolendum est, cum
sæpè vna in ciuitate multi occupentur, verbi Dei satores, su-
doribus eorum tam multis, paucos manipulos in horreum
Domini comportari. Nimirum verendum est vehementer, ne
non solum in causa sit obstinatio auditorum, sed & Conciona-
torum inepti, inanis gloria, pecuniarum cupido; dum sui cõ-
modi, & plausus, & concionis frequentanda causa, magis ea
prædicent, quæ curiosis auribus satisfaciant, quam ad odium
malæ vitæ, & morum correctionem adducant. Deniq; aliqui
sine spiritu, sine zelo, sine charitate loquuntur. Ne igitur diui-
ni verbi pereat fructus, & Concionator loco mercedis, quam
sperare debuerat, seueram loci male occupati, talentiq; si non
absconditi, at proiccti rationem reddat Deo, molestum videri
non debet, si summa quadam capita, in vnum locum congeste-
ro, & in memoriã reuocauero. Antè omnia finis, & scopus de-
signandus, & statuendus, ac penitus figendus antè oculos est.
Modo comparauit Concionatorem in quadragenario opere
Duci obsidenti arcem, iquar nunc similem dicere artis medica
studiofis,

Finis, ac in-
tentio.

Audiosis, qui post absoluta studia in aliquo Nosocomio agrotorū curam suscipiunt, quos scimus non eodem omnēs cōsilio ad hoc opus moueri. Aliqui enim ea mente, nec quicquid est negotij, & laboris assunt, ut empiricam medicinam addiscant, ac p̄ceptionibus artis experimenta & vsum adiungāt. Alij verò lucri cupiditate ducti, vel studio sui nominis celebrandi: Nonnulli deniq; sola Dei charitate impulsī, ac proximorum: ut Deo videlicet gratum aliquod officium exhibeant. Sane primi dum experientiā consecantur periculo sapē alieno discunt, & plurimum aliquando sunt mortis quam vitæ causa. Medici, qui lucrum, vel simile quid sibi proposuerunt, satis habent si cantilenas quasdam, & ineptos aphorismos recinant, qui parum ad valetudinē conferunt, ad ostentationem verò doctrinæ, lucrumq; non parum: At vltimi, qui Deum vnum intuentur, cuius solo amore, & salutis fratrum mouentur, diuigenti studio in opus incumbunt, sedulo morborū naturam & causas inuestigant, accuratē diuersa, efficaciq; adhibent medicamenta, sibiq; demum non parcunt, ut agrum sanent.

Idem euenire Cōcionatoribus potest. Aliqui valde imperiti ad hoc tam graue munus, quasi ad exercitamenta, & progymnasmata, ut fieri solet in declamatoria disciplina, nihil de animarum fructu cogitantes accedunt. Quibus verò lucri cupiditas, aut auræ popularis ambitio cordi est, id modo quod habent in votis assequantur, optimē sibi concionandi munere functi videntur, neque sanitatem valde curant, neque remedia apta, & efficaciq; conquirunt, & applicant, contenti sunt generalibus dictis, & auribus permulcendis intenti, leorum more, qui in foro circulos habent. In hoc ergo quadraginta dierum curriculo, vnum sibi Christianus athleta proponat, studiū scilicet alienæ salutis, & gloriā præpotentis Dei, hæc vna illius meta, vnaq; palma sit, existimet ad quam mittitur ciuitatem, Hierosolymitanā piscinæ illi esse persimilem, in qua iacebat multitudo magna languentium, cæcorum, aridorum expectantium aquæ morum. Se verò tanquam Angelum à Deo destinatum ad commouendas aquas, ac proinde, sese instar Angelus cuiuspiam ad hoc munus obeundum adornet, ac instruat, magna animi summissione, in spem veniens fore, ut non vnum aliquem, uti illa piscina, sed multos, & quidem ex periculosis & grauissimis peccatorum morbis ereptos, in veram sanctitatem, hoc est in gratiam Dei restituar. Itaque sese offerat, tradatq; penitus Deo; eius opem impleret: contestetur nihil se,

hil se, nisi ipsum velle querere, nihil nisi animarum salutem, nullo modo se, aut commoda sua.

Ante Quadragesimam commentationes spirituales
Cap. X. I. X.

Maximè conducet, vt antequam conciones aggrediatur, per aliquot dies ab alijs curis, ac studijs vacuus sese, commentationibus dedat spiritualium exercitationū, quæ ad renouationem spiritus valere possint, & ad deuotionis spiritū excitandum tendant. Cuiusmodi essent Primo meditationes, quæ ad sui notitiam eū iuuent, suorumq; defectū, ac perturbationum cognitionem, vt corā Deo seipsum accuset, ac imparem tanto muneri confiteatur, & doleat ex animo, quod in via spirituali, quam alios vult docere, tam parum ipse profecerit; deinde poterit aliqua ex his quæ in principio primæ partis à nobis proposita sunt animo versare, ad illustrandum intellectum, & voluntatem inflammandam: de officij huius dignitate, ac partibus de recta intentione, de zelo animarum, de amore erga Christum, deq; alijs virtutibus quas enumerauimus, & erga Deum, & erga próximos. Deq; prudentia in omnibus tenenda, de qua actum est in tertia parte. Hac ratione animum à noxijs affectibus purget, vt spiritu sincero loquentem Deum audiat in corde suo: spiritum rectum innouet zelo gloriæ Dei, zeloq; salutis animarum muniat; opem à Deo exposcat ad tantum ministerium ritè obeundum, ipse prius sibi prædicet quam alijs, à Deo discat ipse priusquam doceat, illuminetur antequam alios illuminet. Ita plerosque sanctorum fecisse legimus. Greg. Naz. in quadam sua ad populum oratione: Non sum, ait, Baptista, ex heremo tamen venio. Christus ipse aggressurus suam prædicationem secessit prius in desertum locum, vbi ieiunijs, & orationibus per quadraginta dies ac noctes vacauit, vbi tacebat ore, sed instruebat opere, & quicquid verbo dicturus erat, prædicabat exemplo. Tertio curet ante Quadragesimæ tempus paratas habere omnes conciones accuratè, ac diu expensas, adhibita tempestiuè diligentia, ne opus sit in ijs parandis in ipsa Quadragesima laborare. Nam quotidianus dicendi labor, & studium meditandi ea quæ in promptu sunt (nisi velit oneri succumbere) nequaquam spatium concedunt inueniendis de nouo, ac disponendis quæ prius non excogitarit, ac di-

Conciones
 sint paratæ, &
 quales.

ac disposuerit: præterquam quod id commodi accedit ut etiam suppetere tempus possit, quo celebrandæ quotidie missæ atque orationi vacet: cuius prætermisio in causa est ut aliquorum in concionibus deferuescat charitatis ardor, neque loquantur ex abundantia cordis, neque ad cor; Adde quod necesse est, ut aliquid temporis tribuat ijs qui de conscientia sua animiq; salute consulturi accedunt.

Quarto, noster Ecclesiastes meminerit quod monuimus alibi, valde necessarium esse ad finem sibi propositum, ut suas conciones ad odium, ac dolorem peccati dirigat; ad morum correctionem ad excolendam Christianam iustitiam, & perfectionem; & materias ad id maxime idoneas seligat, nisi velit populum suo fructu priuare, Deum gloria, & lucro spirituali se ipsum. Quid enim attinet (quod multos factitare videmus) pleraq; erudite, ac ornate ad pompam, atque adeo cum admiratione auditorum dicere, quæ imperitum populum non erudiant non absterreant ab effrenata viuendi licentia, non animos addant aut excitent ad virtutem? Ludouicus Carbo spectatæ probitatis & prudentiæ vir, in sua Christiana Rhetorica id consilij concionatoribus dat, Quod ipsum memini mihi ab eo non semel dictum, cum aliquos ante annos Ventijs vna essemus: ut quadragesimali præsertim tempore, populus alterutra concionis parte de ijs rebus instituat, quarum capita catechismo continentur; Nam cum hæc vel à tenera ætate memoriæ mandari soleant, nunquam tamen explicationem eorum facile populus assequitur, neque inculcantur ab ijs, quorum interest, vnde fit, ut rerum scitu necessariarum magna ignorantia sit. Equidem consilium hoc probo, non tamen suaferim, ut omissa Evangelica historia, vnum aliquod caput ex ijs quotidie tractetur ex ordine nisi forte in aliquo oppido aut pago, necessitas urgeat, tunc enim prior concionis pars posset in huiusmodi declaratione versari; secunda verò, capita nonnulla ex Evangelio ad excolendos mores proponere; In alijs autem locis, vbi ignorantia tanta non viget, haud facile Evangelicam historiam, priori parte omittendam putarim, cum iam longe diuersa consuetudo inualuerit, neque si sæcus facias populo valde arrideat. Res ipsa tamen, & placet, & obseruari potest, imo & expedit scilicet ut ex occasione, quam Euangelia præbent explicentur quæcumque ad Institutionem populi necessaria videbuntur, idq; arbitror omnino esse præstandum, ut præcipua Doctrinæ Christianæ dogmata

Materiae quales.

mata, Decalogi præsertim attingantur. Atque ut his quoque satisfiat, qui Evangelicam historiam audire cupiunt, video pluribus placere ut principio concionum, summa Evangelij capita loco exordij referantur, quod qui bene præstare, noverint se doctis pariter, & indoctis hac in parte satisfacisse, credant.

Episcopi Benevolentia, & Reuerentia ac bonum nomen.

Cap. XX.

QVinto cum in urbem, in qua est conciones habiturus aduenit, decretum Concil. Trid. sess. 5. quamprimum seruare studeat; ut scilicet Episcopum adeat, ab eoque benedictionem accipiat, cum magna submissi animi ac reuerentis significatione, ut erga eum quem scimus à Deo in sui locum constitutum, & quem magno à nobis honore colendum scripturæ docent: Tum se in illius tanquam communis parentis benevolentiam, sine qua ut compertum est, vix possunt haberi cum fructu conciones, omni studio ac diligentia insinuare contendat, promptum significet animum illi in hoc munere feruendi, eiusque votis obsequendi. Quandoquidem partes illius acturus est, ut administer: oret ipsum ut cogitet, ac moneat quæcumque sibi ad suarum ouium utilitatem profutura videbuntur, quippe qui ceteris oculatior & in specula constitutus, probe viderit earum morbos ac necessitates. Magistratum etiam & aliquos e primoribus ciuitatis, si ita iudicauerit, inuisat, cum præsertim cognouerit ab ijs id officij expectari, & gratum fore: Neque tamen id præstandum cum multis esse crediderim, ne quid affectatum videatur, quasi vero prensare velit, & sibi concionum frequentiam allicere. Abstinendum tamen à mulieribus adeundis existimari, ne cui detur occasio obloquendi, ut aliquando contigisse alicubi compertum mihi est: sicut etiã dant sermonum materiam, qui literas commédâtias ad plures deferunt, tanquã, eo modo aurã popularẽ, & audientiam emendicent. Libentius hoc officio fungerer, cum ijs qui curã habent animarum viris Ecclesiasticis, præcipua in vrbe auctoritatis, ac sanctitatis. Horum enim familiaritate, prudentia, opera, consilio, iunari potest concionator non parum ad ferendos ex concionibus fructus vberiores. Ineat quoque cum alijs concionatoribus amicitiam, si occasio sese offerat sed modeste, & cum ea amoris significatione, quam religiosa charitas

&

& simplicitas exigit; Ex his quos iudicauerit idoneos, secreto tamen ac prudenter poterit inuestigare, mores loci, ac personarum: Necessè est etiam nosse, quæ vitia in ea ciuitate, qui abusus, quæ piæ exercitationes, quis sacramentorum vsus, qui contractus illiciti, qui cœtus & sodalitates, quæ iuuentutis educatio, quod denique ingenium, & natura hominum sit, & huiusmodi multa.

Sexto, facillimum est intelligere, quantum omnino momentum habeat sanctitatis opinio & bonum concionatoris nomen, maximè in quadragesima, tum ad sui ipsius, tum ad aliorum utilitatem. Vix enim boni aliquid sperare licet, cum illud populus vsurpat, ac mulsitat, Dicunt, & nõ faciunt. Quapropter, haud molestus sum hac in re, si ex his quæ alibi fultus dicta, sunt breuiter aliqua necessaria perstringam, & quod sentio aperiam. Caueat vehemèter noster orator, ne vllò modo quippiam offendi possit, siue publicis, siue priuatis eius sermonibus, diligenter coram Deo dicta factaq; sua omnia obseruet: præmeditetur singula quæ dicturus est ex suggestu, nec quæcumque in mentem veniunt leuiter effundat, nec faciles omnibus aures præbeat: In obiurgationibus sit cautus; non vtratur verbis quibus mordeat magis quam moneat, quibus contemnere magis audientes videatur, quam ex charitate corripere: Non indignetur contra suos auditores, sed contra vitia; nec verbum ex ore elabi sibi patiat, quod vilam contumelia speciem præferat tanquam velit in alios dominari. Non sit querulus, nec de se suisq; rebus loquatur, vt alibi dictum est. Fugiat omnem ostentationem, & arrogantiam verbis, & gestibus. Alijs concionatoribus si quis præsertim (quod sæpe contingit) cæteros antecellat, & primas, aut secundas ferat, non æmuletur. Hoc enim solet à recta puræ intentionis via concionatorem abducere Non adulatoriè blandiatur, non affectet eloquentiam. Inuitare populum quotidie ad concionem sequentem, vel nimis crebro, & verbis vrgere non laudo. Nam quod faciunt quidam magnificare simbrias, & mira promittere, vel cuiusdam vanæ iactantiæ est, vel imprudentis cuiusdam simplicitatis. Id tamen fieri moderate potest, & tunc maxime cum futura concio est de re valde vtili, & ad animæ salutem pernecessaria.

Præterea inter concionandum non sit nimius in clamoribus vsque ad molestiam, nec in agitatione corporis, nec artificiosus in gestibus, non præceps in dicendo, nec tardus. non ingerat

Sanctitatis opinio.

ingerat multas auctoritates, quas populus non intelligit; nō Hæreticorum opiniones, non doctrinas Scholasticas subtiliter tractet & vocet ad trutinam. Quoniam etiam tam longo curriculo conciones quotidie habentur breuior sit, satietati occurrat, & occupatis consulat. Illud etiam curandum est, vt conciones stato tempore, & hora certa habeantur eaque eligatur, quæ vniuerso populo sit accommodata. Si ad mensam alienā inuitetur modeste remittat, neque alios ipse aduocet ad suam, contentus sit moderato cibo. Nam verbi Dei studium & deuotio, ac plenus venter haud facile concordant. Et illud quoque vulgare verbum locum hic habet. Pinguis Minerva, non gignit sensum tenuem; adde tu multo verò minus, piam religiosamq; dictionem. Quotidie sacrificium Missæ celebret, In congressibus, & colloquijs ita segerat, vt non in his tempus frustra terat, sed ad vtilitatem spiritualem eorum qui ad se accedunt conuertat. Vultus hilaritas, facilitasq; morum, potius quam tristes seueritas tenenda est siquidem fugat tristis, & immodica grauitas, quos allicere poterat & sanare elementia. Atque hoc postremum erat B. P. Xauerij Consilium in litteris ad P. Gasparem datis.

Admonenda, & inculcanda aliqua.

Cap. XXI.

SEPTIMO, vt certus ex concionum labore fructus existat, hæc etiam adiuuabit industria sub initium Quadragesimæ hortetur auditores, & vrgeat, vt tunc temporis ad confessionem accedant, quo expeditius, & sine peccati conscientia, & magno cum lucro, sacrum illud exigant tempus, ieiunijs, auditioni verbi Dei, alijsq; pijs operibus vacaturi; cum certum sit mortali peccato, meritum, & fructum spiritualem impediri. Post aliquot conciones, die aliquo celebriore cum populus frequentior adest, aperiat, quamnam irritam reddant confessionem, ita vt eam instaurare necesse sit, dilucide tamen id exequatur ne scrupulum vbi non est opus, iniiciat, Moneat si qui non recte confessi sint, vt de integro confiteantur, laudetq; generalis confessionis vsum etiam sine necessaria causa, ijs præsertim, qui id nunquã præstiterunt. Eleemosynas in vsum pauperum serio commendat persuasum habens, quo frigidius, ardentiusue hanc ipse sui muneris partem aget hoc plus minusue populū collaturū. Absit tñ immodica

conten-

contentio; & quaedam quasi uis quae non modo molesta est auditori, sed interdum quamdā ambitionem prodit concionatoris, tanquam ambiat nomen, & eleemosynas pingues, & uberiorēs, quam alij corrogantis. Plurimum igitur caueat ne dum miserorum inopia succurrit, suo se ipse fructu defraudet. Pro concione, bis terue in quadagesima excitandi sunt auditores ad seruandum integrè ieiunandi præceptum, ne animam despondeant, sinantque se gula superari, ut Esau lentis edulio. Persuadeat quoque ut qui non solent per annum qualibet hebdomada communicare, in Quadagesima saltem id præsentent, & experiantur aliquando, quantum ex Sacramentis frequentandis proueniat, in hominum animis emolumentis, & iucunditatis. Constat enim multos antequam experirentur rem existimare difficilem qui post experimentum, vix vlla possunt hebdomada toto ipso anno abstinere, Castiget eorum segnitiam qui annuam confessionem in hebdomadam sanctam rejciunt, quando vix commodè possunt à confessorijs audiri, & saepe sunt invalidae confessiones. Id quidem argumento esse potest de vitæ suæ emendatione eos minimè laborare. Et sanè omnem operam deberet verbi Dei prædicator adhibere, ut probe intelligeret populus vniuersus, quam sit Christiano homine dignum ad sacramenta confessionis, & communionis accedere, octauo quoque die, cum sit confessio ad expurgandum animam à vitijs, tam efficax remedium, Eucharistia verò ad diuinum amorem, omnemque Christianam perfectionem tam salutare præsidium. Si consuetudinem induere hanc poterit, etiam si alium nullum ex suis concionibus fructum ferat, hoc vno præponderari ceteros omnes haud dubitet. Hunc si minus obtineat parum se perfecisse arbitretur. Mox eadem peccata redibunt. Orationis studium cuius tanta in scripturis laus extat, tanta in populis necessitas, iterum, iterumque commendat, quotidianum & frequentem usum eius persuadere conetur, doceatque praxim, & modum. Absoluta priori parte concionis, saepe moneat aliqua ex his, quæ alibi monenda posuimus.

Sæpe agat
contra peccatum.

Octauo intelligat pugnandum sibi esse acerrimè contra peccatum mortale, in quod saepe inuehatur; magnamque esse utilitatem existimet si populus ex quadagesimæ concionibus cognoscere possit, quanta sit peccatorum indignitas, ac turpitudine; cum liquido constet illud posse dici de multis, quod S. Iob dolenter ait, Bibunt quasi aquam iniquitatem; atque vtiā

E e e non

non & illud verè diceretur. Gloriantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis. Bone Deus, quid agimus nos verbi Dei præcones, si tantam hominum nequitiam non dolemus, non indignamur, non collachrimamur? Si non magno animi ardore viribusque totis collaboramus, ut quisque agnoscat quam horrere debeat, vel ipsum peccati mortiferi nomen dicatque Postquam ostendisti mihi, egi penitentiam, & percussisti femur meum? Quamobrem arbitror hac in re oportere singularem esse concionatoris industriam & zelum, ut hoc penitus in populi animos descendat. Non desunt multæ occasiones ad vtiliter hac de re apteque dicendum; hac de causa supra proposui multos locos, ad excitandum odium peccati, ac penitentiam. Sed præter hæc, quibus vniuersè in peccatum inuehitur, si cognouerit in ciuitate esse, qui odia, & inimicitias exercent qui concubinis impliciti sint, qui pecunias forori dent, qui iuramentis, & blasphemijs, qui ludis vetitis sint dediti, qui famæ, aut bonorum alienorum restitutionem negligant, qui contractus illicitos ineant, qui turpes amores foueant, his, & eiusmodi peccatis, ut maxime locus postulat radicibus extirpandis, diligenter animum intendant, eorum turpitudinem ostendendo, ac varijs modis perniciem inculcando, & opportuna, cuique adhibendo remedia. Grauis quidam Concionator, quæ dragesimæ initio, Romanis auditoribus proposuit, se contra statuat, quam ob oculos proposuerat sibi animum esse inueniendi, solebat autem, post cuiusque rei subtiliorem explicationem, antequam conuerteret orationem ad instituendos corruptos hominum mores, hæc aut similia usurpare. Age verò conuertamus sermonem ad nostram statuat, tum in eam verborum suorum iacula contorquentem, & vitia nunc hæc, nunc illa pro loci opportunitate ferientem vidisses. Coniuncta est autem cum peccati insectatione, cura excitandi ad penitentiam, ad lachrymas. Licet autem vituperanda sint, ac detestanda omnia prorsus peccata, nolim tamen orationem nostram omisis grauioribus, in leuioribus crebrius occupari. Quidam per totam ferè quadragesimam, nil magis, & crebrius insectatus est, quam quod nobiles femina longa traherent syrmata, alius, quod crinem super frontem, & caput turrium instar attollerent. Optimum quidem erit huiusmodi etiam luxum insectari. Cæterum si hoc quidem sæpius fiat, grauiora verò scelerum eorumque occasiones dissimulentur, nec frequenter arguantur, laudari non potest: præsertim quod cognitum compertumque;

Hier. 31.

216
1711
1712

peruincque nobis est, mulieres si vnum vanitatis genus omittant, aliud deuo excogitare. Meminerit quoque eorum, que in reprehensionibus seruanda esse supra notauimus.

Præter Conciones ordinarias alia opera pia præstanda. Cap. XXI.

Nono Præter matutinas conciones, quæ tota quadragesima quotidie habentur, in plerisque ciuitatibus visu receptum est, vt sexta feria, vel alio hebdomada die, ad excitandam populi pietatem per dimidiatæ hora spatium aut etiam minus de Dominica passione habeantur vespere sermones. Multumque præderit si Sacratissimum Christi corpus per id tempus sit expositum ad adornandum, & pius aliquis concentus ante, & post adhibeatur, qui & inuiter auditores, & moueat. Alicubi libenter postrema diei hora, ter in hebdomada, audito campanæ signo, conueniebat populus in templum ad orationem coram Sanctissimo Sacramento; quibus diebus vna ex confraternitatibus solenni supplicatione vicissim intererat; breuis sermo habebatur, & puncta aliqua recitabantur ad usum meditationis; simulque Sanctorum Litania decantabantur. Pia hæc consuetudo perutilis est, vt non ore solum, & voce, sed animo, & cogitatione populus orare assuescat. Porro consideret conuicator, consulatque Prælatum & alios an expediat instituire, aut renouare aliquam sodalitatem, & confraternitatem earum, quæ pijs operibus vacare solent ad suam, & aliorum utilitatem. Optima esset, si qua hoc nomine institueretur vt sodales frequentius sacramenta suscipere, præscriptis ijs regulis, & legibus, quæ forent loco, ac tempori accommodata. Præterea vbi non esset deberet institui congregatio, ex his quibus cura esset festis diebus, docere pueros, & puellas doctrinam Christianam, cuiusmodi multæ sunt optimis legibus tota Italia constituta. Etiam curandum videtur vt sint qui inopiæ succurrant, familiarum præpudore non mendicantium, & pudicitia puellarum ob egestatem periclitantium, & pueris, ac puellis orphanis per urbem misere vagis, & nocte sub porticibus cum periculo magno iacentibus. Aliqua esset præsertim ex nobilibus excitanda sodalitas ad paces conciliandas, vel certè id muneris alicui iam excitatæ posset adiungi. Opus quod visitandis Nosocomijs, vel carcere detentis, & infirmis adiuuando impenditur inter magna Christianæ professionis opera haberi

Conuentus ad orationem.

Congregatio Doctr. Christianæ.

Qui visitent familias inopum.

Sodalitas ad conciliandos discordias.

Qui visitent hospitalia, & carceres.

beri debet, ac ſerio omnibus commendari. Quod ſi effici poterit, ut ſodalitas aliqua ſuſcipiat, curetque, ut miſeri illi iuuetur in calamitatibus, & animi & corporis utilitas non maior ijs qui inuiſentur, & iuuabuntur, quam inuiſentibus, & iuuantibus ipſis exiſtet. Solent in magnis ciuitatibus à flagitioſa vita reuocari aliqua deperdita muliercula, quæ quoniam non facile inueniunt, quò confugiant, ſæpe in eaſdem peccatorum occaſiones reuoluntur, propterea còmodum eſſet habere Refugij domum, in quam ſeſe poſſent recipere, quoad vel in monaſterium conuerſarum, tranſirent ſi uellent, uel aliquòd ipſis remedium opportunè daretur. Noui ego hominem priuatum qui ſuis ſumptibus ad hoc, & ipſam domum deſtinarat in qua ſemper nonnullis id genus mulieribus victum ſuppeditabat, & matrònã grauem, ac ſpiritualem, elegerat quæ earum mulierum curam gereret. Multis in locis conſuetudo iam eſt, ut ſub quadraſaginta ſinem initio hebdomadæ ſancta inſtituatur publica quadraſaginta horarum ſupplicatio in templo, quo tota ciuitas ſtatutis horis, per parçias diſtributa conueniat, ubi breuiſculi ſermones habentur à multis, uel ad recolendam Dominicæ paſſionis acerbicatem, uel ad excitandum peccatorum dolorem, hoc quoque ad ſalutem, pietatem, ac fructum ualet. Proximis quoque ante cineres diebus bacchanalibus quibus multi liberiori uitæ habenas laxant, iam ſancta inducta eſt conſuetudo multis in locis celebrandi ſolenni pòpa, eodem modo quadraſaginta horarum orationem varijs adhibitis ſermonibus muſicoque concentu, ad auertendos cinium animos ab indecoris ſpectaculis, & in chriſtiano officio còtinentendos. S: Carolus Borromeus ſolebat per eos dies, in diuerſis parçijs ſacriſſimæ Eucharitiæ communionem cum ſoleni apparatu, magnoque fructu ſuarum ouium miniſtrare. Egregia ſanè induſtria, ac digna, quam omnes imitentur Epifcopi. Hæc à me hoc loco enumerata ſunt exempli gratia. Ad prudentiam uerò concionatoris pertinebit, diiudicare ſi quid ad ædificationem illius populi faciãt, idque ſue conſilio prælati aut aliorum præſtare non debet. Vbi uero, hæc pia opèra inſtituta ſunt, animandi ſunt, ut omnes quod agunt, bene agant, iuxta prouerbium Age quòd agis.

Domus refu-
gij.

Refugij

Oratio qua-
draginta ho-
rarum.

Conſuetudo
Doctr. Chri-
ſtiane

Oratio
quadragesima

Conſuetudo
Doctr. Chri-
ſtiane

Conſuetudo
Doctr. Chri-
ſtiane

Circa

Circa peculiare Conciones aliquas. Cap. XXIII.

Vltimo loco quedam adjiciam, quæ quamvis minutiora videri queant, non erunt tamen, novis præfertim concionatoribus inutilia. In primis quadragesimæ concionibus habeat aliqua paulo diligentius selecta, quibus præstare studeat accuratius tria Christiani oratoris officia, & prudenter ad auditorum ingenium se accommodet. Solent enim curiosius initio audiri novi concionatores: deque ijs iudicium ab omnibus fertur in magnis civitatibus, præfertim ad quas, plures concio naturi conveniunt. Quod si tunc redoleant conciones nostri oratoris Dei gloriam, & sanctum animarum zelum, ac ferueat ardor spiritus, optimum arbitretur se spiritualis ædificij icuisse fundamentum; Hortetur omnes ipso die cinerum, ad suscipiendum ieiunandi onus alacriter; nec necessarium est explicare singillatim omnes conscientie quæstiones, circa hoc qui nam teneantur hoc præcepto, qui excusentur. Illud denuntiare magis poterit, cauendum nè quod vesperi gustare permissum est, degeneret in parvam cœnam. Feria sexta cinerum diligenter habeat parata quæ ad conciliandos inimicorum animos valent. Est enim res magni momenti ut odia, & inimicitie, si quæ sunt in loco tollantur, quod si aliquos sciat dissidentes, hortetur etiam viros nobiles pro suggestu ut libenter pacis ineunda sint administri, quod est Angelorum munus. Nec esset inutile referre, quod alicubi ego ipse observavi Principio quadragesimæ, primarijs aliquot viris, publica magistratus autoritate demandatur, christianum hoc munus pacificandi dissidentes qui sunt in civitate, quorum mihi nomina, ut ex suggestu publicæ tradita sunt. Feria secunda post primam Dominicam paratam habeat vtilem concionem de supremo iudicio, deque reddenda Deo ratione, Ea verò fructuosa dicenda est, quæ tantum timoris ingeneret, ut absterreantur homines à peccatis. De confessione acturus non expectet extremam quadragesimæ hebdomadam; ne populus minus in tempore edoceatur, & hinc sumat occasionem annuam confessionem differendi in illud tempus. Posset de ea tertia Dominica in qua Dæmonium mutum expellitur, commodè, priori saltem concionis parte tractare. Et verò confessio quid aliud est, quam muti Dæmonis eiection? Quia verò non posset, eo die, quod vtile iudicauerit absolvere, quia etiam de historia Evangelica dicendum aliquid esset, po-

Initio Quadragesimæ.

Primo die Cinerum.

Feria sexta Cinerum.

Feria secunda Dominicæ primæ.

De Confessione loquatur.

Cōmunio ad
Dominicam
quartam.

omnib.
magis

omnib.
magis

omnib.
magis

Dominica
quinta Qua-
drageſima.

Materia de
prædeſtina-
tione.

omnib.
magis

ſtero die vel alio, quæ placuerit addat, vt populus bene inſtrua-
tur, maturèq; ſe comparet, & confeſſionis vſum tam facilem,
tam efficacem, tam vtilem, libentiſſimis animis amplectatur.
Eadem Dominica tertia poſſet inuitare populum ad conuiuiū
Sacraſſimæ Euchariſtiæ in ſequentem Dominicam, vt omnes
nimirum quo die Chriſtus multiplicatis panibus multa homi-
num millia refecit, ad Sanctiſſimū Chriſti corpus religioſè ac-
cedant. Audiui multos hoc eodem die, de prouidentia Dei,
verba facientes, quæ quidem materia grauis eſt, & vtilis eſſe
poſteſt, ſi ad mores accommodetur, excitetq; fiduciam in Deū,
vt alibi monuimus, ac explicet quam benigne Deus protegat
ſuos, ſi autem ſcholasticorum more tractetur, vt ab aliquibus
fit differentibus, quid fit prouidentia, an illi cuncta ſubiaceant,
cæteraque id genus, non videtur neceſſaria neque vtilis tracta-
tio. Si quis eo die priori saltē parte ageret de Sanctiſſimo Eu-
chariſtiæ conuiuiō, quod Chriſtus toti Eccleſiæ in deſerto hu-
ius noſtræ peregrinationis dedit, & oſtenderet quantus ex fre-
quentatione, huius diuinisſimi Sacramenti vt olim Eccleſiæ
naſcentis exordio, ad nos fructus promanet, vtile quid certè
proponeret ad excitandam in populo pietatem. Quod ſi vt fu-
ſius ea de re ageret, poſtridie alia vellet addere, non eſſet mo-
leſtus. Dominica quinta quorſdam audiui ſerio, & fuſius di-
ſputantes an Chriſtus peccare potuerit. Proculdubio valdè in-
utilis populo, hæc quæſtio eſt, qui de Chriſto Domino rectè ſen-
tit certumque habet nullo modo peccare potuiſſe. Vtilius eſſet
de peccati agere granitate, quæ res non ſolum valdè fructuoſa
cenſeri debet, ſed etiam apprime grauis. Feria quarta poſt quin-
tam Dominicam, ſolet haberi concio à quibusdam, de præde-
ſtinatione propter ea, quæ Dominus de ſuis, & non ſuis omnibus
dicit, quæ profectò materia haud facile explicari ex ſuggeſtu cū
fructu poſteſt, niſi quis putet, de prædeſtinatione agere, nihil
eſſe aliud, quam docere eum, qui bene operatur ſaluandum,
qui malè, damnandum, vt ego aliquando audiui. Hoc quidem
fateor eſſe facillimum, & commodè explanari poſſe; at non eſ-
ſe hic nodum difficultatis, docti viri optimè intelligunt. Illud
etiam ſcio, aliquos ex auditoribus poſt huiusmodi diſputatio-
nem retuliſſe turbatam ſibi conſcientiam, facile enim Damon
ſumpta occaſione ſuggerit ea, quæ incautos homines & impe-
ritos, in anguſtias, & periculoſas Syrtis impellant: quare, & ſi
D. Auguſtinus aliquando docet quomodo hæc materia pro con-
cione tractanda ſit, vtilius tamen diſſimulanda, & ipſis Theo-
logo-

logorum scholis relinquenda videtur. Quinta Feria sequenti, quia legitur historia conuersionis mulieris, quæ erat in ciuitate peccatrix; adhibeat concionator eam diligentiam vt concio sit bene instructa ad commouendos eorum animos, qui in peccato viuunt, præsertim incontinentiæ, & earum mulierum, quæ prostituta turpem sui corporis quæstum faciunt. Nouimus aliquos concionatores eo die multas harum animarum è ceno libidinis, ad poenitentiam reuocasse. Enim vero non exiguam vim habent, lachrymæ suspiria, ac gemitus Magdalena, maximam vero eiusdem preces, & vox Domini præparantis ceruos vel vt alia legit versio parere facientis ceruas. Pridie eius diei, Auditores oret si videbitur utile, vt ipsorum opera interfint, huiusmodi femina, futura concioni, tum B. Magdalena, atque ipse Deus Dei opem imploret, vt verba cor penetrent, ne malo suo meritò fructus impediatur. Dominica palmarum audiui aliquos per totam concionem de Regno Christi, seu triumpho dicentes, disputando, de natura, & conditionibus regni eius, ex scriptura, & theologis, quæ quidem grauis quæstio est, sed non in speculationibus sermonè occupari, præsertim quod eo die, confluere ad concionem solet populus ferè vniuersus, qui instruendus potissimum moribus est, ac populari doctrina, qua ad virtutis amorem accendatur. Hoc autem semper obseruandum esse iudico, cum maior est populi frequentia, vt etiam sermo qui habetur, nimirum sit vulgi intelligentiæ accommodatior. Concio quæ de passione Domini habenda est commodè in duos si cui placet diuidi potest sermones, quorum alter feria quarta. Alter feria sexta habeatur, & in ipso parascenes die, fiat diluculo, quod quidem tempus opportunius est, quam si fiat die Iouis vespere, quo per id tempus, diuina celebrantur officia, & per templa ciuitatis discurrunt vniuersi, ad Christum in sepulchris adorandum. Sæpè etiam accidere solet, vt ad noctem absoluta concio, aliquid confusionis pariat, & incommodi. Modus autem tenendus, in hac concione, ad commouendos animos ad pietatem, est vt non omittatur hystoria, sed quæ eius partes adhibitis amplificationibus pijs proponantur, sit vox non coacta, sed sponte fusa, naturalis, & lenis, non cum vociferatione pronuntiatio, non præceps locutio; sed æquabilis, & suavis. Finis verò huius concionis est, non indignationem in ludæos (qua in re aliqui frustra laborant) sed excitare odiū in peccatum; amorem, & commiserationem in patientem Deum

Feria quinta
Dom. Quadagesimæ.

In diebus
quibus

In Dominica
palmarum.

Concio de
passione
Christi.

habere grauitatis, ac decori pro rei de qua agitur dignitate. Post exordium opportunè ostenditur crux & adoratur, & in ipsa peroratione effigies Christi Crucifixi. Alia nonnullis addere placuit quæ mihi nec laudare in animo est, nec omnino vituperare. Videndum est nè risus pro lachrimis excitetur: cui bene succedit res, si cum grauitate ac pietate omnia faciat, & cum fructu, ac animarum conuersione, non video cur magno pre sit prohibendus. Ipso die sancto Paschatis, abstinendum est à ridiculis quibusdam facetijs, & somniantium deliramentis, quæ leuissimi quidam concionatores induxerunt contra loci, & Euangelij maiestatem. Ferijs autem paschalibus hortetur populum concionator, vt reliquo anni tempore concionibus, si quæ fuerint interſit, & si vitam omnem sine vlla peccati labe traducere optet, Sacramenta Confessionis, & communionis frequenter adhibeat. Tertiò post pascha die, commodum erit populum inuitare ad Sanctissimæ Eucharistiæ perceptionem de nouo repetendam sequente Dominica, quæ celebritas solennior esset, si ipsemet Antistes rem diuinam publicè faceret, & vniuerso populo Sanctissimum Christi corpus porrigeret, eodemque die haberi Concio posset.

Absolutis omnibus quadragesimæ concionibus si concionator sit discessurus, animaduertat, an ad perficiendum aliquod opus inceptum, vel adiuuandos aliquos qui se in hunc finem adierint, desideretur ipsius opera. Quod si ita est perficiat, quæ necessaria videbuntur antequam discedat. Hæc circa conciones quadragesimæ occurrebant. Facile est inuentis addere. Meliora ipsis concionatoribus in mentem venient. Mihi animus fuit sapientibus quasi digito commostrare viam, vt eam alacriter ingressi, videant multa, quæ ipse non vidi. Idem planè dixerim de tota concionandi prudentia, atque adeo de concione, & concionatoris persona totoque hoc diuino munere, quod si quid in hoc opere bene dictum est, meum non est. Quæcunque vero alicui videbuntur ad rem non facere, vel melius dici debuisse, illa mihi adscribat. Ego tria hæc minuta in Domini Gazofilacium reposui, non mea voluntate, sed meorum superiorum iussu. Vtinam sit aliquid, quod in nominis leſu gloriam in Concionatorum vtilitatem, & Ecclesiæ Christianæ beneficium cædat.